

УДК 796.075

ОСОБЛИВОСТІ І ПРОБЛЕМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Молдован А.Д.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті розглянуто теоретичні основи підприємництва, тенденції та проблеми розвитку фізичної культури та спорту, передумови розвитку підприємницької діяльності у сфері фізичної культури та спорту. Запропоновано визначення підприємницької діяльності в сфері фізичної культури й спорту. Проаналізовано функції підприємництва у галузі фізичної культури і спорту. Охарактеризовано відмінні риси різних організаційно-правових форм спортивних комерційних організацій. На цій основі обґрунтовано значення сфери фізичної культури і спорту як соціальної системи, розкрито організаційну структуру управління вітчизняним фізкультурно-спортивним рухом, охарактеризовано особливості функціонування цієї системи на сучасному етапі.

Ключові слова: фізична культура і спорт, підприємницька діяльність, управління, комерційна діяльність, некомерційні організації, підприємство.

Постановка проблеми. Фізична культура і спорт як соціальний інститут і специфічний вид професійної діяльності активно впливає на розвиток здорового суспільства і зазнає нині глибокі кількісні, структурні і якісні перетворення. Вони зумовлені, насамперед, новими соціально-економічними, демографічними і політичними умовами. Перехід до ринкових відносин породив безліч проблем в цій особливій сфері соціальної діяльності.

Ринкові відносини докорінно змінили значення і вплив соціальних інститутів на різних рівнях. Комерціалізація інфраструктури фізичної культури та спорту має не тільки позитивні, але і негативні наслідки. Зараз йдеться про пошук нових ефективних форм і видів комерційної діяльності в системі фізичної культури і спорту, щоб забезпечити задоволення потреб населення.

Процес формування якісно нової моделі господарської діяльності з організації та надання фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг відбувається одночасно з пошуком можливих способів руху до неї. Колишня практика їх організації переважно шляхом державного фінансування, не відповідає новим соціально-економічним умовам, а підприємницька діяльність у цій галузі ще перебуває на початковій стадії свого формування і розвитку, що вимагає проведення наукових досліджень, які ставлять своєю метою вдосконалення теоретичної бази для організації ефективної системи управління в сфері спорту і фізичної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Галузь фізичної культури та спорту є предметом численних досліджень, які проводилися протягом останніх десяти років в Україні та за кордоном. Перспективи і тенденції розвитку підприємництва в галузях сфери послуг в умовах ринкової економіки, питання вдосконалення організаційно-економічного управління та державного регулювання діяльності, у тому числі і підприємницької, в системі фізичної культури та спорту досліджуються в роботах Д.Л. Гадайчука [1], В.В. Галкіна [2], О.О. Кузьменко [4], А. Павелко [6], А. Плошинської [7], Є. Приступи [8], Г.Н. Серикова [9] та ін.

Різні аспекти підприємництва в галузі фізичної культури і спорту розроблені в країнах з роз-

виною ринковою економікою, особливо в працях таких зарубіжних учених, як К. Граттон, П. Тейлор, К. Гейнеманн, М. Гарднер, Х. Фішер, В. Андресфф, Ж. Нус, Дж.А. Годдард, С.М. Добсон та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на наявність значної кількості досліджень в даній галузі, багато питань, зокрема, стосовно факторів, які визначають особливості підприємницької діяльності в галузі, залишається недостатньо дослідженою.

Варто зазначити, що дослідження підприємництва у сфері спорту носять фрагментарний характер, вивчаються окремі питання, пов'язані з розвитком професійного спорту та фітнес-індустрії; існує суперечливість думок щодо визначення підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту, її основних функцій, залишається недостатньо дослідженими особливості та проблеми підприємництва у сфері фізичної культури і спорту в умовах ринкових перетворень.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є – розкриття сутності та головних факторів розвитку підприємницької діяльності в галузі фізичної культури і спорту, дослідження особливостей управлінського процесу на підприємствах та в установах, які відносяться до галузі спорту та фізичної культури, на основі визначення характерних рис зазначеної сфери.

Виклад основного матеріалу. Підприємництво в сфері фізичної культури й спорту розвивається в сучасному світі дуже динамічно. Зміни у житті людей, соціальному й культурному середовищі, поступове усунення соціальних і релігійних забобів, додало новий імпульс розвитку спорту в більшості країн світу. У ХХ столітті відбулися процеси, які зробили спорт і фізичну культуру головними життєвими потребами людей різного віку, стимулювали інтерес до всіх галузей фізичної культури й фізичного виховання. Масовий попит на спорт, спортивні товари й послуги вплинув на створення індустрії спорту й комплексної системи спортивного бізнесу, під яким будемо розуміти всю сукупність підприємств, інститутів і економічних відносин, пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності в сфері фізичної культури й спорту [9].

Передумовами розвитку підприємницької діяльності у сфері спорту є:

- наявність та розмаїття форм власності й видів господарювання. Ця передумова найбільш значуща, бо є передумовою формування конкурентного середовища. Конкуренція спортивних організацій впливає на якість надаваних ними послуг, зростання професійного рівня персоналу;

- необмежена кількість учасників конкуренції, рівний, вільний доступ на ринок і вихід з нього. Це означає, що будь-яка спортивна організація має право займатися підприємницькою діяльністю, одержувати прибуток;

- рівний доступ усіх спортивних організацій і установ до наявних ресурсів. Йдеться про те, що всі суб'єкти господарської діяльності повинні мати рівні можливості використання природних факторів, придбання спортивного устаткування й технологій, одержання кредитів, залучення робочої сили. Усе це створює ефект рівних стартових можливостей і робить реальною активну підприємницьку діяльність;

- наявність у кожного учасника конкурентної боротьби повного обсягу ринкової інформації, що створює можливість вибору послуги споживачем.

Підприємницька діяльність у сфері фізичної культури і спорту на сьогодні здійснюється:

- індивідуальними підприємцями, тому що більшість професійних спортсменів і тренерів виступають на спортивному ринку праці як приватні підприємці;

- спортивними клубами, лігами, федераціями та іншими організаціями в спорті;

- підприємствами, що спеціалізуються на виробництві спортивних товарів, послуг та інформації у сфері фізкультури й спорту (підприємства, що виготовляють спортивний одяг, взуття, спорядження й атрибутику; спеціалізовані телевізійні канали й радіокомпанії; спортивні друковані видання тощо).

Виділяють такі функції підприємництва в галузі спорту:

- загальноекономічну, що проявляється в участі суб'єктів ринку товарів та послуг спортивного призначення в суспільному поділі праці;

- ресурсну, спрямовану на ефективне використання як відтворюваних, так і обмежених ресурсів;

- інноваційну, обумовлену потребою в безперервному техніко-технологічному розвитку організацій у сфері спорту;

- організаторську, що полягає в прийнятті власниками майна самостійних рішень щодо організації й диверсифікації власної справи;

- соціальну, спрямовану на можливість надання робочих місць іншим.

У цілому, спортивне підприємництво – особливий вид бізнесу, що потребує певних знань та умінь від підприємця (в першу чергу, стосовно спорту та комерції). Спортивне підприємництво вимагає не тільки організаторських здібностей, але й глибокого знання складових спортивної науки – анатомії, біохімії, фізіології, раціонального харчування, спортивної медицини, психології й педагогіки спорту, спортивного менеджменту та маркетингу.

Поряд з індивідуальним підприємництвом значного поширення в спорті набули послуги спортивних агентів (менеджерів, посередників), які є сполучною ланкою між роботодавцями

та спортсменами. Винагородою агентам служать комісійні від суми контрактів спортсменів [13].

Як соціально-економічне явище підприємництво у сфері спорту відображає систему відносин, що виникають у процесі виробництва й реалізації товарів і послуг спортивного призначення між усіма учасниками спортивної діяльності [1]. Підприємництво в галузі спорту засноване на тому, що товари й послуги спортивного призначення надаються споживачам платно за ринковими цінами.

Потенційні споживачі підприємницьких структур у сфері спорту мають намір відшкодувати витрати, пов'язані з наданням товарів і послуг спортивного призначення. У цьому сенсі вони є типовими покупцями. Їх економічна поведінка на ринку визначається ціною, що формується під впливом попиту та пропозиції, популярності спортсмена, спортивної фірми тощо. Як відомо, ціна є важливою передумовою збільшення або скорочення виробництва продукції. У свою чергу, виробники товарів і послуг спортивного призначення визначають потреби споживачів з урахуванням ринкової кон'юнктури. Відповідно вони мають великі можливості диверсифікації діяльності, а інтереси власників і працівників суттєво залежать від розміру прибутку в умовах ринкового ціноутворення [6].

Підприємництво нерозривно пов'язане з економічною самостійністю виробників товарів і послуг спортивного призначення, що змушує їх працювати ефективно й з більшою відповідальністю. Воно сприяє впровадженню останніх досягнень науки й техніки у виробничий процес, раціональній економії ресурсів, розширенню пропозиції продукції, підвищенню кваліфікації працівників тощо. Виробники товарів і послуг спортивного призначення мають безпосередню економічну зацікавленість у кінцевих результатах праці. Разом з тим слід зазначити, що діяльність суб'єктів господарювання в галузі фізичної культури і спорту, незважаючи на її комерційний характер, сприяє реалізації важливих соціальних потреб, пов'язаних, у першу чергу, із духовним та фізичним розвитком індивідів [12].

Роль та комерціалізація спорту зумовлені в значній мірі його соціальною значимістю в сучасному суспільстві. Незважаючи на зростаючу роль комерційного аспекту, спорт вищих досягнень не є продуктом, придатним до відтворення в великому масштабі. Як об'єкт конкурентної діяльності, спорт перетворюється у видовище, частину індустрії розваг, яка, в свою чергу, є ринком корпоративної реклами й об'єктом широкого висвітлення засобами масової інформації.

Існує тісний взаємозв'язок між спортом і економікою, тому спорт вже не може залишатися поза ринковими відносинами – він став специфічним товаром. Обсяг цього ринку на рубежі ХХІ століття, включаючи спортивну індустрію, оцінювався в окремих країнах на рівні 1-2% від загального валового внутрішнього продукту. Наприклад, тільки на придбання квитків на різні спортивні змагання мешканці США витрачають більше 5 млрд. дол. на рік [10, с. 14].

Підприємництво в сфері фізичної культури й спорту – це ініціативна, самостійна, здійснювана від свого імені, на свій ризик, під свою май-

нову відповідальність діяльність фізичних і юридичних осіб, яка спрямована на систематичне одержання доходу. прибутку від користування майном, виконання робіт і надання послуг щодо фізичного виховання й оздоровлення населення й спортсменів на комерційній основі [9].

Зазначимо, що державні і комерційні структури в галузі спорту мають багато в чому схожі завдання. І ті, і інші зацікавлені в збільшенні чисельності людей, що займаються фізичною культурою й спортом, і таких, що ведуть здоровий спосіб життя, у зниженні податків на фізкультурно-спортивну діяльність, створенні сприятливих умов для занять спортом, збільшенні кількості робочих місць у сфері фізкультури й спорту [2].

Основними суб'єктами господарювання в підприємницькій діяльності у сфері спорту є юридичні особи. Разом з тим, підприємницькою діяльністю в галузі фізичної культури і спорту можуть займатися не тільки юридичні особи. Достатньою є державна реєстрація як індивідуального підприємця. Втім, значна частина суб'єктів господарювання є юридичними особами. Під організацією галузі фізичної культури і спорту розуміється юридична особа, яка має у власності, господарюванні або оперативному керуванні власне майно й відповідає згідно зі своїми обов'язками цим майном, може від свого імені реалізовувати майнові й особисті немайнові права, мати обов'язки, бути позивачем і відповідачем у суді [5].

Підприємницький сектор у сфері спорту представлений, в основному, комерційними організаціями, окремими фахівцями, а також некомерційними організаціями, що є учасниками ринкових взаємин.

Нині в індустрії спорту значна кількість підприємницьких структур мають статус комерційних організацій. Під комерційною організацією мається на увазі юридична особа, яка має на меті отримання прибутку як основного сенсу своєї діяльності [6]. Такий юридичний статус мають багато спортивних клубів, підприємств спортивної промисловості та інших організацій.

Комерційні організації в галузі спорту реалізують власну продукцію за ринковими цінами та орієнтуються на максимізацію прибутку. Прибуток пов'язаний з одержанням доходу від надання товарів та послуг спортивного призначення; від реалізації основних засобів, їх іншого вибуття, реалізації іншого майна; від позареалізаційних операцій. Прибуток (збиток) від реалізації товарів і послуг спортивного призначення є фінансовим результатом, отриманим від основної діяльності комерційної організації, зафіксованої в її статуті. Прибуток (збиток) від реаліза-

ції основних засобів, їх іншого вибуття, реалізації іншого майна організації є фінансовим результатом, не пов'язаним з основними видами діяльності комерційної організації. Це може бути прибуток (збиток) від продажу різних видів майна, що перебуває на балансі організації галузі фізичної культури і спорту [3]. Фінансові результати від позареалізаційних операцій – це прибуток (збиток) від операцій різного характеру, що не мають стосунку до основної діяльності організації та не пов'язані з реалізацією товарів і послуг спортивного призначення, основних засобів, іншого майна, виконанням робіт тощо. Перелік позареалізаційних операцій досить широкий: прибуток від здавання спортивних споруд в оренду; прибуток від продажу символіки; прибуток від прав на організацію спортивного заходу (турніру, змагання тощо) або частини прав, наданих українськими або міжнародними спортивними організаціями, від депозитів на банківських рахунках тощо [7].

Висновки і пропозиції. По завершенню нашого дослідження ми дійшли висновку, що підприємницька діяльність – це ефективний засіб господарювання в умовах ринкової економіки. Розвиток підприємницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту забезпечує високу ефективність її функціонування. Ефективне підприємництво у сфері фізичної культури та спорту можливе лише за наявності певної ситуації – підприємницького середовища, тобто ринкової системи відносин, а також свободи підприємця, яка дозволяє приймати найбільш ефективні рішення. Сприятливе підприємницьке середовище, включає в себе високий ступінь економічної свободи, наявність певних спортивних підприємств, домінування у сфері діяльності фізкультурно-спортивних організацій та підприємств економічних стосунків ринкового типу, можливість використання необхідних ресурсів – фінансових, матеріальних, людських, наявність відповідного законодавства та оподаткування.

Останнім часом спорт став важливою галуззю економіки багатьох країн, зокрема й України. До цієї галузі залучені чималі матеріальні та фінансові ресурси та велика кількість робочої сили. Постійно удосконалюються й розробляються нові моделі управління спортом і його фінансування. Разом з тим тенденції стрімкої комерціалізації й професіоналізації спорту, з одного боку, а також гостра конкуренція навколо бюджетних коштів – з іншого, свідчать про те, що спортивні керманічі мають навчитися самостійно одержувати прибуток з наявних у їх розпорядженні ресурсів. Тому питання підприємництва у сфері спорту мають перебувати у фокусі уваги як дослідників, так і функціонерів спорту.

Список літератури:

1. Гадайчук Д.Л. Результати досліджень з питань використання фінансових ресурсів організаційно-управлінськими структурами у спорті вищих досягнень / Д.Л. Гадайчук // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2004. – № 13. – С. 29-39.
2. Галкин В.В. Экономика спорта и спортивный бизнес: учебное пособие для студентов высших учебных заведений / В.В. Галкин. – М.: Кнорус, 2006. – 291 с.
3. Галкин В.В. Экономика спорта и спортивный бизнес / В.В. Галкин. – М.: КНОРУС, 2009. – 320 с.
4. Друкер П. Эффективное управление / П. Друкер. – М.: АСТ «Астрель», 2004. – 284 с.
5. Куделко В.Є. Організація і технологія управління фізичною культурою і спортом в системі районного територіально-адміністративного утворення. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата

- та наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02. – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – ХДАФК, – Харків, 2005. – 22 с.
6. Кузьменко О.О. Реалізація державної програми у сфері фізичної культури і спорту / О.О. Кузьменко // Науковий вісник молодих вчених. – 2010. – Вип. 1 (1). – С. 225-229.
 7. Мічуда Ю.П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку: закономірності функціонування та розвитку / Ю.П. Мічуда. – К.: Олімпійська л-ра, 2007. – 215 с.
 8. Мічуда Ю.П. Професійний спорт як різновидність підприємницької діяльності / Ю. Мічуда // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 1. – С. 30-35.
 9. Мічуда Ю. Проблеми розвитку підприємництва у сфері спорту для всіх / Ю. Мічуда // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2007. – № 1. – С. 82-86.
 10. Менеджмент і економіка фізической культуры и спорта / М.И. Золотов, В.В. Кузин, М.Е. Кутепов, С.Г. Сейранов. – М.: Академия, 2004. – 432 с.
 11. Павелко А. Спорт як специфічний об'єкт державної політики (на прикладі футболу) / А. Павелко // Актуальні проблеми державного управління. – 2007. – Вип. 1 (27). – С. 76-82.
 12. Площинська А. Розвиток державної політики в галузі фізичної культури та спорту в сучасній Україні / А. Площинська // Молода спортивна наука України. – 2008. – Вип. 12, Т. 2. – С. 158-162.
 13. Сериков Г.Н. Управление физкультурно-спортивной деятельностью: теоретический аспект. Уральский гос. ун-т физ. культуры / Г.Н. Сериков, С.Г. Сериков. – Челябинск: УралГУФК, 2011. – 151 с.

Молдаван А.Д.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

ОСОБЕННОСТИ И ПРОБЛЕМЫ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СФЕРЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА

Аннотация

В статье рассмотрены теоретические основы предпринимательства, тенденции и проблемы развития физической культуры и спорта, предпосылки развития предпринимательской деятельности в сфере физической культуры и спорта. Предложено определение предпринимательской деятельности в сфере физической культуры и спорта. Проанализированы функции предпринимательства в области физической культуры и спорта. Охарактеризованы отличительные особенности различных организационно-правовых форм спортивных коммерческих организаций. На этой основе обосновано значение сферы физической культуры и спорта как социальной системы, раскрыто организационную структуру управления отечественным физкультурно-спортивным движением, охарактеризованы особенности функционирования этой системы на современном этапе.

Ключевые слова: физическая культура и спорт, предпринимательская деятельность, управление, коммерческая деятельность, некоммерческие организации, предприятие.

Moldovan A.D.

Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University

PECULIARITIES AND PROBLEMS OF THE ENTREPRENEURIAL ACTIVITY IN THE FIELD OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT

Summary

The article deals with the theoretical foundations of entrepreneurship, trends and problems of the development of physical culture and sports, the preconditions for the development of entrepreneurial activity in the field of physical culture and sport. The definition of entrepreneurial activity in the field of physical culture and sport is proposed. The functions of entrepreneurship in the field of physical culture and sports are analyzed. The distinctive features of various organizational and legal forms of sporting commercial organizations are characterized. On this basis, the significance of the sphere of physical culture and sport is defined as a social system, the organizational structure of the management of the national physical activity and sport is disclosed and the features of the functioning of this system at the present stage are described.

Keywords: physical culture and sport, entrepreneurial activity, management, commercial activity, non-profit organizations, enterprise.